

BOHEMIKÁLNE STOPY V KNIŽNEJ GRAFIKE 18. STOROČIA NA SLOVENSKU

STANISLAVA KNAPČOKOVÁ

Abstrakt: Ilustrátorské prostredie v dejinách slovenského tlačiarstva kopírovalo európske pomery v oblasti používanej techniky výroby štočkov, typu a prevedenia figúr, ako aj žánrovej pestrosti a umiestnenia obrázkov v tlači. Bol to prirodzený vývoj s ohľadom na skladbu produkcie tlačiarňami ako aj fakt, že ilustrátori tu pôsobiaci mali kočovný spôsob života a pôsobili vo viacerých mestách krajiny či regiónu. Článok sa zameriava na ilustrátorov, so vzťahom k českému kultúrnemu prostrediu, ktorých diela sú zviazané v územne slovacikálnych tlačiach. Bližšie sa venuje tým prácam, ktoré vytvorili v Česku nariadení majstri alebo tam dlhodobo pôsobiaci grafici.

Kľúčová slova: 18. stoloetí, knižní grafika, frontispis, ilustrace.

Tlačiarenské prostredie 18. storočia prirodzene reflektovalo náboženské, politické a sociálne tendencie v spoločnosti. Dielne pôsobiace na Slovensku predstavovali vo väčšej miere súkromné prevádzky, z ktorých tie najvýznamnejšie mali často charakter rodinných oficín s dedičným potenciálom a rozvojom v prostredí väčších miest (bratislavské tlačiarne). Kľúčovou tlačiarňou s najväčším záberom čo do žánrovej pestrosti vydávania tlačí, ale aj kvantity, bola Akademická tlačiareň v Trnave. V Bratislave pôsobilo niekoľko tlačiarň, z ktorých tie najvýznamnejšie používali typy a štočky, ako aj ilustrácie z blízkej Viedne. Z českého a moravského prostredia u nás pôsobilo niekoľko grafikov. V 18. storočí pracovali predovšetkým pre už spomínanú Akademickú tlačiareň v Trnave a tlačiarne pôsobiace v Bratislave. Tlačári získavali grafiku nákupom alebo priamym zadaním zákazky u domácich a zahraničných majstrov rytcov a ilustrátorov. Najmä bratislavské tlačiarne čerpali výhody z blízkosti Viedne aj v prípade obstarávania grafik. Týmto spôsobom sa do tlačí dostali aj ilustrácie umelcov pôsobiacich v zahraničí. Patrili sem aj príslušníci rodu Mansfeld.

Jan Arnošt (Johann Ernst) Mansfeld (1739–1796) patril do známej rodiny rytcov Mansfeldovcov. Narodil sa v Prahe, ale pôsobil vo Viedni. Navštevoval ryteckú školu Jakoba Matthiasa Schmutzera vo Viedni.¹ V tlačiach vydaných v slovenských dielňach možno nájsť grafiky viacerých členov rodiny. Napríklad jeho syna Jana Jiřtha a aj ďalšieho člena rodiny Sebastiana. V niektorých prípadoch sú ilustrácie signované nejednoznačne, čiže iba Mansfeld sc. Nižšie uvádzame grafiky vydané na Slovensku, ktoré možno s určitou priradiť k menu Jana Arnošta.

Pod názvom *Neue Schauspiele: Aufgeführt in den keis. Königl. Theatern zu Wien* vychádzali v bratislavskej tlačiarňi Antona Löweho tlače s divadelnými hrami. Zväzky obsahovali aj ilustrované frontispice, titulný list a knižnú výzdobu ako napríklad vinety, linky, vlysy či ozdobné iniciály. Jednotlivé časti vychádzali v rokoch 1771 až 1775. Prvá časť vydaná v roku 1771 obsahovala frontispice a signet signovaný Janom Arnoštom Mansfeldom. Táto tlač nie je dostupná v Slovenskej národnej knižnici (ďalej len SNK).² Ďalšie časti mali signovanie

1 VOIT, P. *Encyklopedie knihy*. Praha: Libri, 2006, s. 556.

2 Tlač je dostupná v Národnej knižnici ČR v Prahe pod signatúrou Se 453.

od Josepha Friedricha Melichora Reina. Toto dielo je vzhľadom na diely zachované v SNK len v zlomkovom počte. Z jedenástich častí máme len tri a zaujímavá je zberateľská preferencia, keďže všetky tri sú súčasťou ucelenej kolekcie historického knižničného fondu šľachtického rodu Zay.³ V roku 1754 vyšla v dielni Jána Michala Landerera práca Alessandra Plitiho *Reg. Scholarum Piarum Et In Academia Pisana Hvmniorvm Litterarvm*. Mansfeld do práce prispel frontispicom.⁴ Okrem Landererovej a Löweho tlačiarne spolupracoval aj s dielňou Františka Augustína Patzka. Na titulnej strane práce *Versuch über die Berwerks=Kunde* od Philippa von Seeberga sa nachádza ilustrácia, ktorú pripravil spolu s autorom diela. Tlač vyšla v roku 1775 a je súborom prednášok Franza Demetera.⁵ Ilustrácia je v šrafovanom ráme a hlavnou témou je krajina. Signovanie pod obrazom v ľavej časti je “inv. et del. L. B. Ph. Seeberg” a v pravej časti “J. E. Mansfeld sc.”. Portrétu grafiku Jana Arnošta Mansfelda reprezentuje podobizeň Františka Karola Palmu v diele *Notitia Rerum Hvmgaricarvm: Novis Cvris Recognita* vytlačenom v roku 1785 v dielni vdovy po Jánovi Michalovi Landererovi, Kathariny Landererovej.⁶ Grafika predstavuje portrét biskupa Františka Karola Palmu (1735–1787) v kruhovom ráme ako ústredný motív celostranovej ilustrácie, ktorú dopĺňajú ďalšie prvky (drapéria, knihy) a kartuša s titulmi. Signovanie umiestnil v dolnom pravom rohu “J.E. Mansfeld sc.”. Do drobnej tlače vydané v Trnave pripravil spolu so Zannusim frontispice. Ilustrácia je zviazaná v práci Jána Krstiteľa Papánka: *Probleme Sceptique Est-Il Bon De Se Marier?* Tak ako napovedá názov diela (Skeptický problém, je dobré oženiť sa?), aj ilustrácia zodpovedá téme knihy. Ústredným obrazom sú postavy rytiera a dámy, ktorým puttí zakladá na ruky okovy. Grafika je označená v dolnom pravom rohu “J. E. Mansfeld Sc” a v dolnom ľavom rohu “J. Zannusi del. 1783”. Šimon Peter Weber vytlačil vo svojej bratislavskej dielni prácu *Neues Gesang= und Gebetbuch: zum gottesdienstlichen Gebrauche der Evangelischen Gemeinde in Pressburg*. Je to kniha modlitieb od Karola Gottlieba Windischa. Windisch sa venoval prevažne technickým témam a ako prvý písal aj o šachovom stroji Wolfganga Johanna von Kempelen.⁷ Kniha modlitieb bola ojedinelým náboženským počínom Windischa. Do tejto knihy boli zviazané dve Mansfeldové práce. Vineta a frontispice. Vineta umiestnená na titulnom liste predstavuje otvorenú knihu a je signovaná “Mansfeld sc”. Frontispice zobrazuje adoratívny motív kľáčickej ženy umiestnený do jednoduchého rámu so šrafúrou. V dolnom pravom rohu pod rámom je označené “J. Mansfeld sc.”.

Pražský rodák Kliment (Clemens) Kohl (1754–1807) vyštudoval viedenskú akadémiu a v tomto meste sa usadil. Tvoril ilustrácie a venoval sa predovšetkým portrétnej grafike,

3 Podľa *Bibliografie územne slovacikálnych tlačí 18. storočia*. KLIMEKOVÁ, A., E. AUGUSTÍNOVÁ a J. ONDROUŠKOVÁ. *Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia*. zv. IV. N-R. Martin: Slovenská národná knižnica, 2008, s. 41–42. Z jedenástich častí sa nám zachovali v zayovskom fonde druhá (signatúra SNK Zay 15190), štvrtá (signatúra SNK Zay 15191) a šiesta časť (SNK Zay 15193).

4 Dielo je uložené vo fonde SNK pod sig. SD 1631.

5 Kniha: *Versuch über die Bergwerks'Kunde, Pressburg: gedruckt mit Patzkoischen Schriften*, 1775. Je uložená vo fonde SNK pod sig. SC 21933.

6 Práca *Notitia Rerum Hvmgaricarvm* vyšla v Pešti, Budíne a Košiciach pod impresom Sumptibus I.M. Weigand, et I.G. Koepf Bibliopolae, 1785 Typis Catharinae Landerer Viduae. V SNK je dostupná pod signatúrou SD 2332/1.

7 Karol Gottlieb Windisch sa vo svojich prácach venoval predovšetkým témam z oblasti geografie, historiografie a politiky Uhorska. Kempelenova práca *Briefe über den Schachspieler: des Herrn von Kempelen* bola vytlačená v roku 1783 u Antona Löweho. Viaceré jeho geografické práce boli vydané s ilustrovanými časťami, predovšetkým frontispicemi a pôvodnými ilustráciami častí. Do jeho prác boli okrem Mansfeldovho diela zviazané aj ilustrácie od Petra Westermayera, Quirina Marka, v článku spomínaného Clemensa Kohla, ale aj ilustrácia od uhorskej grafičky Barbory Gundel. KNAPČOKOVÁ, S. Grafika v tlačiach 18. storočia (v dielach Karola Gottlieba Windischa). In: *Kniha 2021*. Martin: SNK, 2021, s. 122–134.

ktorú možno dohľadať v produkcii viedenských, českých, ale aj lipských nakladateľov.⁸ Portrétnu grafiku možno nájsť aj v tlačiarňach vydaných na Slovensku. Jeho signum je uvedené na ilustráciách zviazaných do diel vytlačených u Jána Michala Landerera v Bratislave, Antona Oderlického a Františka Augustína Patzka. V Landererovej tlačiarňi v Bratislave vyšla v roku 1787 tlač z oblasti ochrany zdravia od známeho maďarského lekára Istvána Mátyusa. *Ó es Új Diaetetica* mala ako frontispice zviazaný medirytinový portrét autora diela.⁹ Práca je signovaná "M. Boér p. 1785" a Kohlom "Cl. Kohl sc. Viennae".

Bratislavská tlačiareň Antona Oderlického nie je veľmi známa.¹⁰ Tento tlačiar prebral technické vybavenie od známeho tlačiara Antona Löweho. Pod Oderlického vedením pracovala dielňa len tri roky. Potom ju prevzal Ján Nepomuk Schauf. Schaufova officína pracovala od roku 1793 až do roku 1801.¹¹ V roku 1790, teda ešte v tlačiarňi Antona Oderlického, tu bola vytlačená Schaufova *Theorie der Säulenordnung: sammt einer ungarischen Nationalsäulenordnung. Dem Könige und der Nation gewidmet, am Tage der Krönung in Preßburg 1790*.¹² Práca bola vydaná pri príležitosti korunovácie Leopolda II.¹³ Frontispice diela je signovaný ilustrátorom Christianom Sambachom "Ch. Sambach del." a Klimentom Kohlom "Cl. Kohl Sc. V.", ktorý prácu vyryl. Figúra predstavuje korunovačné insígnie a uhorský erb. Pod ilustráciou je chronogram s odkazom na rok korunovácie, teda 1790. Zemepisné dielo Karola Gottlieba Windischa vydané v tlačiarňi Františka Augustína Patzka *Geographie des Königreichs Ungarn* obsahuje niekoľko ilustrácií. Medirytina na titulnom liste je signovaná Mejerom aj Kohlom a rovnako aj ilustrácia na strane 101 je signovaná Mejerom a Kohlom. Tlač má aj prílohy, a to dva medirytinové listy s ilustráciami signovanými T. Mejerom a Petrom Westermayerom.¹⁴ Aj vydanie druhej časti Windischovej Geografie má na titulnom liste ilustráciu signovanú Mejerom a Kohlom.¹⁵

Ján Nepomuk Schauf sa narodil v roku 1757 v českom mestečku Heřmanův Městec neďaleko Chrudimi. Študoval v Prahe a vo Viedni. Pôsobil ako učiteľ, ale aj starožitník, zomrel vo Varaždine v roku 1827.¹⁶ V roku 1793 prebral tlačiareň po Antonovi Oderlickom.

Ján Nepomuk Schauf je v rámci svojho pôsobenia u nás na Slovensku známy predovšetkým ako tlačiar. Poznáme jeho tri grafické práce, ktoré boli zviazané do kníh vydaných v bratislavskej tlačiarňi. Dve ním signované ilustrácie možno nájsť aj v tlačiarňach uchovávaných v depozite SNK. Od Heinricha Georga Hoffa bola v Schaufovej dielni vytlačená encyklopédia *Historisch=kritische Encyclopädie ...* s ilustrovanou titulnou stranou.¹⁷ Práca *Die Feyerlichkeiten bey der Krönung ...*, ktorá je venovaná obradom pri korunovácii, obsahovala ilustrácie s vyobrazeniami korunovačných predmetov. Dielo a ilustrácie pripravil Ján Nepomuk Schauf na vydanie v roku 1790 (Bratislava).¹⁸ Vieme, že Schauf vytvoril grafiku aj do práce vydananej v roku

8 Predlohou portrétov mu boli práce viedenských majstrov, napríklad Vinzenza Georga Kiningera, Johanna Christiana Sambacha a iných. VOIT, P. *Encyklopedie knihy*. I. díl. Praha: Libri, 2008, s. 474.

9 V SNK možno dohľadať viac exemplárov: sig. SD 17917.

10 V tlačiarňi Antona Michala Oderlického vyšlo 20 tlačí. V roku 1790 – sedem tlačí, v roku 1791 – šest tlačí a v roku 1792 – sedem tlačí.

11 BREZA, V. *Tlačiarne na Slovensku 1477–1996*. Bratislava: UKB, 1997, s. 50.

12 Uložená v SNK pod sig. SC 25027.

13 Leopold II. bol korunovaný 15. novembra 1790 v Bratislave.

14 V SNK viac exemplárov SD sig. 3923/1.

15 Windisch Karol Gottlieb. *Geographie des Königreichs Ungarn...* Zweyter Theil. Preßburg: gedruckt bey Franz Augustin Patzko, 1780. sig. SD 3923/2.

16 *Slovenský biografický slovník*. V.zv. R-Š. Martin: Matica slovenská, 1992, s. 215.

17 Titul je vo fonde SNK pod sig. SD 39751/1.

18 Tlač je dostupná v SNK pod sig. SC 24181.

1794. Je to hra *Ciane: Vagy-Is A Szerentse Játékja: Egy Görög Történet*. Celostranová ilustrácia je signovaná Schaufom. Tento titul sa v depozitoch SNK nenachádza.¹⁹

Pôvodom rodák z Viedne Jozef Jäger²⁰ (zomrel po roku 1746) študoval na univerzite v Prahe, kde aj tvoril. Tu sa venoval voľnej grafike a vypracoval aj niekoľko celostranových ilustrácií do knižnej produkcie tamojšej arcibiskupskej tlačiarne.²¹ Ďalej pôsobil v Trnave, kde pre Akademickú tlačiareň vytvoril grafické práce. Pre trnavskú tlačiareň vytvoril grafiky s heraldickými prvkami, hagiografickými vzťahmi, ďalej portréty a motívy k obsahu diela. Esterháziiovský erb signovaný Jägrom sa nachádza v tlači vydanéj v Trnave už v roku 1742. Je to dielo *Regulae Juris Canonici* od Ladislava Nedeckého.²² Ním rytý erb rodu Esterháziovcov bol zviazaný do viacerých tlačí. Ilustrácia s erbom člena tohoto šľachtického rodu sa nachádza aj v práci Pavla Beňovského *Positiones Ex Universa Theologia ...*²³ V roku 1742 vydala Akademická tlačiareň v Trnave aj prácu Jozefa Pintéra *Conspectus Equestrium Ordinum ...*, do ktorej boli zviazané celostranové ilustrácie. Ilustrácie predstavujú insígnie rytierskych rádov. Séria obsahuje šesť celostranových ilustrácií, pričom signovaná je len prvá z nich "Joseph Jäger Sc. Tyrnaviae".²⁴ Frontispice so značením od Jozefa Jägera sa nachádza v tlači vydanéj v Akademickéj tlačiarňi z roku 1743. Je to dielo Ladislava Kummera *Puteus Aquarum Viventium ...*²⁵ Od roku 1746 bola v Trnave tlačená práca Gerharda Jankovicha *Novum Sidus Hungariae ...*²⁶ Niektoré vydania mali ilustrovaný frontispice Jozefom Jägrom.²⁷ Motívom frontispicu bol kláštor v Šaštíne a Pieta zobrazujúca Sedembolestnú Pannu Máriu, patrónku Slovenska.²⁸ Ilustráciu autor signoval "Joseph Jäger Sc. Tyrna". Ďalšou prácou, v ktorej je Jägerove značenie, je *Himnus ... Ex Catechetica Bibliotheca Tirnaviensi*. V diele bola použitá celostranová ilustrácia,²⁹ ktorá predstavuje zobrazenie Panny Márie s Ježiškom. Pod figúrou sa nachádza citácia veršu z Biblie v latinčine a signovanie "Joseph. Jäger. Sc. Tyrnaviae". Okrem frontispicov a celostranových ilustrácií tvoril Jäger aj drobné grafické práce. Príkladom je grafika do diela *Imperatores Ottomanici* od Miklósa Schmittha. Ide o dielo, ktoré vychádzalo vo viacerých zväzkoch. V niektorých sa nachádzajú Jägerove práce. V šiestej časti je uverejnená úvodná vineta. Motívom je postava panovníka a heraldické znaky. Práca je signovaná "Jos. Jäger Sc. Tyrna". V siedmej časti vydanéj v roku 1751 je podobne vložená ilustrácia na úvod textu s heraldickými prvkami, ale nie je na nej uvedené signovanie. Možno predpokladať, keďže sa jedná o titul, do ktorého prispieval svojou grafikou Jäger, že ide o jeho prácu.³⁰

19 Podľa Bibliografie územne slovacikálnych tlačí 18. storočia je práca dostupná v Knižnici Spišskej kapituly pod signatúrou KSK 3690. KLIMEKOVÁ, A., E. AUGUSTÍNOVÁ a J. ONDROUŠKOVÁ. *Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia*. I. zv. A–C. Martin: SNK, 2008, s. 386.

20 Meno uvedené podľa: *Biografický lexikón Slovenska*. IV. CH-KI. Martin: SNK-NBU, 2010, s. 137.

21 VOIT, P. *Encyklopedie knihy*. I. díl. Praha: Libri, 2008, s. 417.

22 V historických fondoch SNK sú tlače uložené pod sig. SNK Ba Kp 6775 a sig. SNK Fr Bak15161.

23 Tlač je priviazaná ako prvý prívazok k dielu uchovávanom vo fonde SNK pod sig. SD 10952.

24 Tlač *Conspectus Equestrium Ordinum ...* je uložená vo fonde SNK pod sig. SD 13355.

25 Táto práca sa v SNK nenachádza, možno ju však vyhľadať vo fonde UKB v Bratislave pod sig. 21 G 9066.

26 Jankovich, Gerhardus: *Novum Sidus Hungariae: Sive Sancitissima Dei, Et Dolorum Mater Maria, In S. Statua Sassiniensi In Fine Saeculorum Thaumaturga*. Tyrnaviae: Typis Academicis Societatis Jesu, 1746.

27 Grafiky od Jägera boli len v dvoch prácach vydaných v roku 1746 a v práci vydanéj v roku 1747. Z toho sú vo fonde SNK dostupné exempláre len z vydání v roku 1746 SNK sig. SC 10794, SC 66500 a ďalšie exempláre dostupné v historických knižničných fondoch spravovaných SNK. Vydanie z roku 1747 je dostupné v knižničnom fonde v Pannonhalme pod sig. FK Pannonhalma 7.B.3.

28 V roku 1744 bol v Šaštíne dostavaný kostol Sedembolestnej Panny Márie, zobrazený na ilustrácii.

29 *Himnus* je vo fonde uchovávaný pod sig. OSE 170.

30 Podľa Bibliografie územne slovacikálnych tlačí je ilustrácia siedmej časti diela z roku 1751 vydanéj v Trnave signovaná Jägrom. V dostupnom exemplári po prehladnutí grafiky (s tlačami pracujeme formou de visu) signovanie nebolo nájdené. Oba diely uvedeného titulu možno vyhľadať vo fonde SNK pod sig. SD 2381/6-7.

Jäger vytvoril portrét sv. Ignáca do diela vydanom v roku 1744 (Trnava).³¹ Tlač vyšla pod názvom *Sz. Ignátzhoz-való foházkodás*. Aj do diela o sv. Štefanovi *Tricollis Panoniae Seu Divus Stephanus* od Jána Nepomuka Aradyho vytvoril celostranový frontispice.³² Podobne do práce Jánoša Szilyho vytvoril frontispice. Ide o prácu *Prodigium Principum*, ktorá je venovaná svätcovi sv. Štefanovi.³³ Ďalšia práca o sv. Štefanovi vydaná v roku 1770 má frontispice s Jägerovým signovaním. Ide o tlač od autora Gedeona Tornaľaia s názvom *Divus Stephanus Regius Apostolus Et Apostolicus Hungariae Rex Panegyrica Dictione Celebratus*.³⁴ Obraz Ukrižovaného Krista pripravil do tlače *Vžitečne Navčenj... vytláčenej v Akademickej tlačiarňi v roku 1749*³⁵ Ilustráciu označil "Joseph Iäger excudit".

Z oblasti praktickej náboženskej literatúry vyšla tlač *Unterricht: von der Zehen=Freytaegen Andacht des heiligen Francisci Xaverii*. Frontispice je signovaný Jägerom. Ďalší titul venovaný sv. Františkovi bol vytláčený v Akademickej tlačiarňi v roku 1749. Frontispice bol rovnako signovaný Jägerom K významným domácim autorom prác vydávaných v Akademickej tlačiarňi patrili aj Anton Vanoši. Najznámejšou prácou tohto teológa, pedagóga a náboženského spisovateľa bola práca *Idea Sapientis*,³⁶ ktorá sa venovala etike, teológii, politike, ekonomii a filozofii. Trnavské vydania z roku 1746 majú zviazaný Jägerov frontispice. Zobrazuje záhradu ako miesto poznania s jablňou uprostred a motom "Vis et decor omnis in uno" (sila a krása v jednom) umiestneným pod heslom "Typus Phylosophia Morum". V tlači sa nachádzajú aj ilustrácie ako vstup do kapitoly. Predstavujú emblematické obrazy, ale sú bez signovania.

ZÁVER

Viedeň bola pre okolité tlačiarne nepochybne najvýznamnejším centrom umeleckého zázemia grafikov, ktorých produkciu nájdeme aj v tlačiach vydávaných na Slovensku. Viedeň bola aj pôsobiskom českých majstrov Jana Arnošta Mansfelda a Klimenta Kohla – autorov ilustrácií vydávaných na Slovensku v 18. storočí. Jan Arnošt Mansfeld, ako aj niektorí ďalší členovia jeho umeleckej rodiny, pracovali na zákazkách pre tlačiarne pôsobiace vo Viedni a okolitých regiónoch. Čo do počtu je jeho grafická tvorba pomerne silne zastúpená v produkcii z bratislavských tlačiarní (Landerer, Packo, Löwe). Kliment Kohl ako predstaviteľ viedenskej školy spolupracoval predovšetkým so svojimi viedenskými kolegami. Ďalší absolvent viedenskej grafickej školy Jan Nepomuk Schauf predstavuje iný typ majstra. Tvoril najmä pre svoju vlastnú tlačiareň. Z jeho grafik poznáme tri uverejnené v územne slovacikálnych tlačiach. Naopak rytec Josef Jäger pracoval výhradne pre trnavskú Akademickú tlačiareň a zanechal po sebe grafiky, ktoré predstavujú výraznú stopu v dejinách ilustrácie na Slovensku, a to nielen dizajnom, technikou a kvalitou, ale aj kvantitou. V tlačiach vydávaných v slovenských dielnach 18. storočia je evidentných viacero bohemikálnych súvislostí, čo je prirodzený dôsledok kultúrnej, politickej a jazykovej blízkosti.

31 V SNK sa nenachádza exemplár tohto diela.

32 Nie je dostupný v SNK. Tlač je uchovávaná v OSzK v Budapešti.

33 *Prodigium Principum Cui Coelum duos praemisit Nativitatis Prodrdomos Angelum Et Proto-Martyrem Sive Sanctus Stephanus Rex Hungariae...*, (Trnava, 1759) sig. SD 14299.

34 Kniha je dostupná v SNK pod sig. SC 11585.

35 Vo fonde SNK pod sig. SE 272 a Fr Bap 2629

36 Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia eviduje tri časti práce *Idea Sapientis* vydané v roku 1746 v Trnave. Sú to *Idea Sapientis: Id est: Philosophiae Morum Partes Tres ...* (sig. SD 15097), *Idea Sapientis Theo Politici ...* (SD 12170/1 -3) *Theo-Politica ...* (SD 2728). Všetky majú v knižnom bloku zviazaný frontispice. KLIMEKOVÁ, A., E. AUGUSTÍNOVÁ a J. ONDROUŠKOVÁ. *Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia*. V. zv. S–Ž. Martin: SNK, 2008, s. 325–326.

BOHEMICAL TRACES IN BOOK GRAPHICS OF THE 18TH CENTURY IN SLOVAKIA

Summary: Vienna was undeniably the most important center for the artistic background of graphic artists, whose production can also be found in prints published in Slovakia. Vienna was also the place of work of Czech masters Jan Arnošt Mansfeld and Kliment Kohl – authors of illustrations published in Slovakia in the 18th century. Jan Arnošt Mansfeld, as well as some other members of his artistic family, worked on commission for offices operating in Vienna and the surrounding regions. In terms of numbers, his graphic work is relatively strongly represented in prints from Bratislava printing houses (Landerer, Packo, Löwe). Kliment Kohl, as a representative of the Viennese school, worked primarily with models and illustrations of his Viennese colleagues. Jan Nepomuk Schauf studied here and Josef Jäger was born in Vienna. Jan Nepomuk Schauf represents a different type of master who created primarily for his own workshop. The works created by Jäger represent a significant mark in the history of illustration in Slovakia, not only in terms of design, technique and quality, but also in quantity. Several bohemical connections are evident in the prints published in Slovak workshops of the 18th century, which is a natural consequence of cultural, political or linguistic proximity.

Key words: 18th century, book graphics, frontispiece, illustration.

PhDr. Stanislava Knapčoková, PhD. (* 1976)

Vedúca odd. spracovania historických knižničných dokumentov a fondov vo Slovenskej národnej knižnici. Venuje sa spracovaniu historických tlačných dokumentov. Pripravila metodiku spracovania starých tlačí a dlhodobo sa zaoberá grafikou zviazanou do územne slovacikálnych tlačí.

Obr. č. 1: Ilustrácia od J. A. Mansfelda do diela *Probleme Sceptique Est-Il Bon De Se Marier?* (Trnava, 1783)

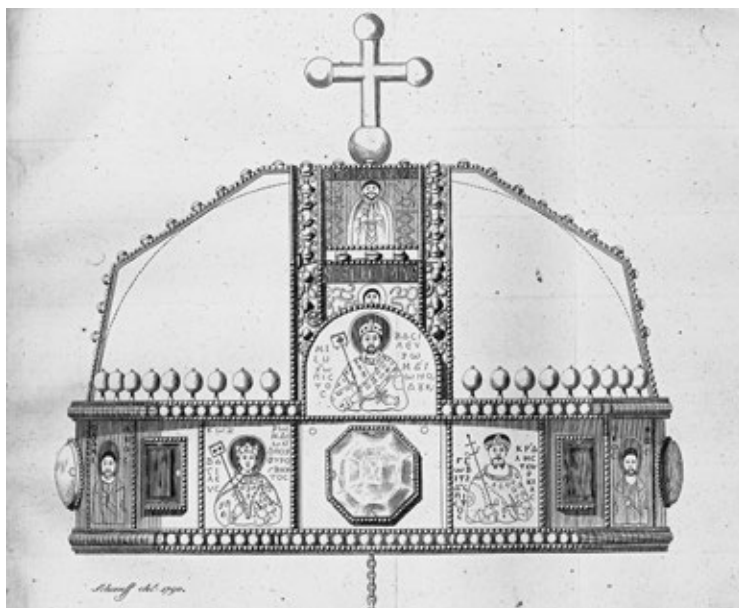
Obr. č. 2: Portrét Františka Karola Palmu od J. A. Mansfelda do diela *Notitia Rerum Hungaricarum: Novis Curis Recognita* (Bratislava, 1785)

Obr. č. 3: Portrét Istvána Matyusa od K. Kohla v práci *Ó es Új Diaetetica* (Bratislava, 1787)

Obr. č. 4: Ilustrácia do diela *Theorie der Säulenordnung* od K. Kohla (Bratislava, 1790)

Obr. č. 5: Ilustrácia do diela *Die Feyerlichkeiten bey der Krönung* od J. N. Schaußa (Bratislava, 1790)

Obr. č. 6: Frontispice v diele *Prodigium Principum* od J. Jägera (Trnava, 1759)

Obr. č. 7: Rytina erbu od J. Jägera